

UNIVERSITETETS LÅNGSAMMA DÖD

”Från Kapstaden till Reykjavik, Sydney till São Paulo, pågår en händelse lika betydelsefull som den Kubanska revolutionen eller invasionen av Irak: den långsamma döden av universitetet som en plats för mänsklig kritik.” I den här artikeln ger **Terry Eagleton** sin syn på de förändringar som universitetet, som plats och som idé, nu genomgår.

Text: Terry Eagleton

För några år sedan visades jag runt på ett stort, teknologiskt avancerat universitet i Asien av universitetets stolta president. Så som det anstår så eminenta personer flankerades han av två buttra vakter med svarta kostymer och solglasögon, och det hade inte varit förvånande om de bar Kalasjnikovs under sina kavajer. Efter att universitetets president hade lyriskt hade gått på om hans glänsande handelshögskola och hans ”state-of-the-art” institut för management studier, pausade han för att lämna utrymme åt mig och överdimensionerat beröm. Istället påpekade jag att det inte verkade finnas några kritiska ämnen överhuvudtaget på hans campus. Han tittade på mig förundrat, som om jag hade frågat honom om hur många doktorer i pole dancing de examinerar varje år, och svarade stelt: ”Din kommentar noteras”. Sedan tog han fram en liten manick med spjutspetsteknologi, flippade upp den och sade några korta ord in i den, troligen ”Döda honom”. En limousin lång som en kricketplan anlände och presidenten fördes skyndsamt in i den och fördes bort. Jag såg på medan bilen försvann ur min syn, funderandes på när hans order att ha mig avrättad skulle verkställas.

Det här hände i Sydkorea, men det kunde ha varit nästan var som helst på vår planet. Från Kapstaden till Reykjavik, Sydney till São Paulo, pågår en händelse lika betydelsefull som den Kubanska revolutionen eller invasionen av Irak: den långsamma döden av universitetet som en plats för mänsklig kritik. Universiteten, som har en 800-årig historia i Britannien, har avfärdats som elfenbenstorn, och det har alltid funnits ett korn av sanning i den anklagelsen. Men den distans som universiteten etablerade mellan dem själva och samhället i övrigt har visat sig vara både möjliggörande och begränsande, och den har tillåtit universiteten att reflektera över en social ordnings värderingar, mål och intressen, där samhället självt varit för desperat sammanknutet med kortsiktiga och praktiska mål för att vara i stånd till någon form av självkritik. Den kritiska distansen håller nu på att minskas till ingenting, i takt med att de institutio-

ner som gett oss **Erasmus** och **John Milton**, **Einstein** och **Monty Python**, kapitulerar till den globala kapitalismens krassa prioriteringar. Mycket av detta är bekant för en Amerikansk publik. Det är ju trots allt Stanford och MIT som försåg oss med modellerna för entreprenörsuniversitetet. Vad som dock har vuxit fram i Britannien är en typ av Amerikanisering, men utan det välstånd som finns i den amerikanska privata utbildningssektorn.

Detta håller på att förvekligas också på den engelska adelns traditionella skolor för högre utbildning, Oxford och Cambridge, vilkas skolor (colleges) traditionellt sett har skyddats genom överdådiga donationer. För några år sedan sade jag upp mig från min lärostolsprofessur vid universitetet i Oxford (en händelse lika ovanlig som en jordbävning i Edinburgh) när det blivit klart för mig att jag i vissa avseenden förväntades bete mig mer som en verkställande direktör än som en forskare.

För några år sedan sade jag upp mig från min lärostolsprofessur vid universitetet i Oxford (en händelse lika ovanlig som en jordbävning i Edinburgh) när det blivit klart för mig att jag i vissa avseenden förväntades bete mig mer som en verkställande direktör än som en forskare.

När jag först kom till Oxford, 30 år tidigare, hade den typen av professionalism mötts med patriciskt förakt. De av mina kollegor som faktiskt hade brytt sig i att bli klara med sin forskarutbildning, använde ofta titeln ”Herr” hellre än ”FD” eftersom doktorstiteln förde med sig en antydning om ogentlemannamässigt arbete. Att publicera böcker sågs som ett ganska vulgärt projekt. En kort artikel vart tionde åt eller så om portugisiskans syntax eller kostvanor i antikens Kartago ansågs vara tillåtet. Det fanns en tid när universitetslärare inte brydde sig i att schemalägga handledningstider för deras doktorander. Doktoranderna kunde istället droppa in i professorernas rum om de blev sugna på ett glas

sherry och ett civiliserat samtal om **Jane Austen** eller bukspottkörtelns funktion.

En stor del av Oxbridges kollegiala grundsyn har behållits. Det är professorerna ("the dons") som bestämmer hur universitetets pengar skall investeras, vilka blommor som skall planteras i trädgårdarna, vilkas porträtt som skall hängas i lärarrummen, och hur man bäst förklarar för studenterna varför man spenderar mer pengar på vinkällaren än man gör på universitetets bibliotek. Alla viktiga beslut tas i plenum, kollegialt, och allt från akademiska frågor till rutinmässiga administrativa ärenden hanteras av valda kommittéer bestående av akademiker som representerar hela lärar- och forskarkåren. Under de senaste åren har dessa beundransvärda system av självstyrelse konfronterats med ett antal centraliserande utmaningar från universitetet, av en sådan sort som ledde till mitt eget uttåg från Oxford; men systemet med självstyrelse har på det stora hela stått stadigt. Just eftersom Oxbridges institutioner till största del är förmoderna, så har de en småskalighet som kan fungera som en modell för en decentraliserad demokrati – och detta trots de förhatliga privilegierna som institutionerna fortfarande har.

På andra platser i Storbritannien är det annorlunda. Där gäller hierarkiska ordningar. Istället för akademikerstyrelse gäller där hierarkiska ordningar, en stor dos av Bysantinsk byråkrati, juniora professorer som inte är något annat än arbetsträlar (dogsbodies), och rektorer som betar sig som

studenter om de ansågs vara där och bara "hänga". Idealet vore ett universitet utan dessa ovärdade, oförutsägbara varelser.

Mitt i detta debacle är det framförallt humaniora som pressas mot väggen. Den brittiska staten fortsätter dela ut forskningsmedel till sina universitet för forskning i vetenskaperna, ingenjörskonst, och sådant, men den har upphört att dela ut några betydande resurser till konsterna. Det är inte uteslutet att hela humanistiska institutioner kommer att stängas inom de kommande åren, om denna utveckling fortgår. Om engelska-institutioner överlever, så blir det kanske genom att de helt enkelt får undervisa handelsskolestudenter i hur man använder semikolon, vilket inte riktigt var vad **Northrop Frye** och **Lionel Trilling** hade tänkt sig.

Humanistiska institutioner måste nu försörja sig själva huvudsakligen genom de studieavgifter (tuition fees) som de får från sina studenter, vilket betyder att mindre institutioner som nära nog uteslutande förlitar sig på denna inkomstkälla har privatiserats bakvägen. Det privata universitetet, som Storbritannien med rätta har motsatt sig, kryper allt närmre. Premiärminister **David Camerons** regering har också bevittnat en enorm ökning i studieavgifter, vilket betyder att studenter, beroende av lån och tyngda av skulder, av förstäliga skäl kräver en hög undervisningsstandard och mer personlig behandling i gengäld för deras

Böcker – dessa troglodytiska, för-teknologiska fenomen – fnyser man åt i allt högre utsträckning. Minst ett brittiskt universitet har begränsat antalet hyllor som en professor får ha i sina kontor i syfte att avskräcka bildandet av "personliga bibliotek."

om de vore direktörer på General Motors. Seniora professorer är numera seniora managers, och luften är förtätad av tal om revision och redovisning. Böcker – dessa troglodytiska, för-teknologiska fenomen – fnyser man åt i allt högre utsträckning. Minst ett brittiskt universitet har begränsat antalet hyllor som en professor får ha i sina kontor i syfte att avskräcka bildandet av "personliga bibliotek." Papperskorgar håller på att bli lika sällsynta som Tea Party intellektuella, eftersom papper är passé.

Filisteiska administratörer bombarderar campus med hjärndöda logos och utfärdar sina proklamationer i barbarisk, semilitterat, prosa. En Nordirländsk rektor beslagtogs det sista offentliga rummet på campus, ett lärarrum som delades av anställda och studenter, för att istället ordna en privat matsal där han kunde underhålla lokala pampar och entreprenörer. När studenterna ockuperade rummet i protest, beordrade rektorn väktare att förstöra den enda toaletten som fanns någorlunda nära till hands. Brittiska rektorer har förstört sina egna sina egna universitet under många år nu, men sällan så bokstavligt som så där. På samma campus flyttade säkerhetsvakterna undan

pengar, vid just det tillfälle när humanistiska institutioner får allt mindre medel att röra sig med.

Vidare, undervisning har för en tid nu varit en mycket mindre vital business i de brittiska universiteten än forskning. Det är forskningen som hämtar hem pengarna, inte kurser om Expressionism eller Reformationen. Med några års mellanrum genomför den brittiska staten en grundlig utvärdering av landets alla universitet, där man mycket noggrant mäter varje institutions "forskning-output" i detalj. Det är på basis av dessa som statens medel sedan delas ut. Således har akademikers incitament att hänge sig åt undervisning minskat, medan det finns gott om skäl för dem att producera för produktionens skull, spotta ur sig ytterst meningslösa artiklar, grunda överflödiga online journaler, pliktskyldigt ansöka om externa forskningsmedel oavsett om de behöver dem, och fördriva de få lediga timmarna med att sköta om och fylla på sina CV.

Hur som helst, den massiva ökningen av byråkrati i brittisk högre utbildning, motiverad av den blomstrande management-ideologin och de statliga utvärderingsexercisens obevekliga krav, medför att akademiker har mycket liten

tid att förbereda sin undervisning, också i de fall undervisningen anses meningsfull att ägna sig åt, vilket inte har varit fallet under de senaste åren. Poäng delas ut av statens inspektörer för artiklar med snårskogar av fotnoter, men få om ens några för en bästsäljande lärobok som riktar sig till studenter och en bredare allmän publik. Dagens akademiker ökar troligen sin egen institutions status mest genom att vara borta från den, genom att ta ledigt från sin undervisning och främja sin egen forskning.

Institutionerna skulle öka sina resurser ännu mer om akademikerna lämnade akademien helt och hållet och gick med i en cirkus, eftersom finansens mästare då inte längre skulle vara tvungna att betala ut professorernas surt förvärvade löner och byråkraternas arbete då skulle tillåtas svälla ut ytterligare. Många brittiska akademiker är medvetna om hur passionerat deras institutioner skulle älska att se dem vända ryggen åt akademien, så när som på ett fåtal namnkunniga som drar in många kunder. Det råder faktiskt ingen brist på lärare som letar efter ett sätt att förtidspensionera sig, på grund av att den brittiska akademien var ett trevligt ställe att arbeta på för några årtionden sedan men är nu en djupt obehaglig plats för många anställda. Som en ytterligare vridning men kniven, får de nu också sina pensioner nedskurna.

I och med att professorer omvandlas till chefer, så konverteras studenter till konsumenter. Universitet kliver på varan-

i kreativt skrivande och sett dem som vulgära Amerikanska företag, så står de nu i kö för att anställa en mindre viktig författare eller misslyckad poet, som kan tänkas hjälpa dem attrahera dessa klottrande horder av potentiella Pynchons; tar ut fulla avgifter, cyniskt nog väl medvetna om att deras chanser att få igenom den första romanen hos en Londonbaserad förläggare troligen är mindre än chansen att de skall vakna och upptäcka att de har förvandlats till en skalbagge.

Utbildning skall naturligtvis vara känsligt och mottagligt för samhällets behov. Men detta är inte samma sak som att se sig själv som en av neokapitalismens servicestationer. Faktum är att man skulle tackla samhällets behov på ett mycket mer effektivt sätt om man skulle utmana hela denna alienerade modell av vad lärande är och skall vara. Medeltidens universitet tjänade det omgivande samhället på ett superbätt sätt, men de gjorde detta genom att producera präster, advokater, teologer, och administrativa tjänstemän som arbetade för att upprätthålla kyrkan och staten, inte genom att se ned på alla former av intellektuell aktivitet som riskerar att inte generera snabba pengar.

Men tiderna har förändrats. Enligt den brittiska staten skall all offentligt finansierad undervisning se sig själv som en del av den så kallade kunskaps-ekonomin, med mätbar inverkan på samhället. Den sortens inverkan är lättare att mäta när det kommer till flygingenjörers arbeten än när det gäller antikhistorikers skrifter. Det är troligt att farmaceuter

Ämnen som inte attraherar lukrativa forskningsanslag från den privata industrin, eller som troligen inte drar till sig stora antal studenter, är försatta till ett tillstånd av kronisk kris. Akademiska meriter likställs med hur mycket pengar du kan samla in, medan en utbildad student omdefinieras till "anställbar".

dra i en ovärdig kamp att säkra sina avgiftsintäkter. Så snart en sådan kund finns säkert innanför grindarna, så hamnar trycket på lärarna att inte underkänna dem, och på så sätt riskera att förlora intäkten. Den allmänna idén är att om en student misslyckas, så är det lärarens fel, ungefär som ett sjukhus där läkarstabens ställs till svars för alla dödsfall. Ett resultat av denna jakt efter studenternas plånböcker är framväxten av kurser som skraddarsytts efter vad som råkar vara på modet bland 20-åringar. I min egen disciplin är det vampyrer snarare än Viktorianer, sexualitet snarare än **Shelley**, fanzines snarare än **Foucault**, den samtida världen snarare än den medeltida. Det är djupt rotade politiska och ekonomiska krafter som formar kursernas innehåll. Den Engelska-institution som fokuserar sina krafter på Anglo-Saxisk litteratur, eller 1700talet skär av sin egen strupe.

Vissa avgiftshungriga brittiska universitet tar nu in studenter med mediokra betyg från grundutbildningen på forskarutbildningskurser, medan studenter från utlandet (som oftast tvingas betala sig sjuka) nästan oförhoppandes blir antagna som doktorander i Engelska utan att behärska språket. Trots att Engelskainstitutioner länge har förkrattat kurser

gör det bättre än fenomenologer. Ämnen som inte attraherar lukrativa forskningsanslag från den privata industrin, eller som troligen inte drar till sig stora antal studenter, är försatta till ett tillstånd av kronisk kris. Akademiska meriter likställs med hur mycket pengar du kan samla in, medan en utbildad student omdefinieras till "anställbar". Detta är inte tiden att vara paleograf eller numismatiker, verksamheter som vi snart inte ens kan stava till, för att inte säga praktisera.

Effekterna av detta åsidosättande av humaniora kan skönjas hela vägen ned till högstadienivå, där moderna språk är på brant nedgång, historia bara betyder modern historia, och där undervisningen av klassikerna huvudsakligen begränsas till privata institutioner som Eton College. (Det är på så sätt som den gamla etonianen **Boris Johnson**, Londons borgmästare, regelbundet smetar ned sina offentliga uttalanden med fraser från **Horace**.)

Det är sant att filosofer alltid skulle kunna sätta upp små "meningen-med-livet kliniker" i gathörnen, eller att moderna lingvister skulle kunna strategiskt stationera sig på platser där översättning kan tänkas behövas. Den allmänna

idén är att universitet måste berättiga sin existens genom att agera som entreprenörskapets support. De bör, som en statlig rapport skrämmande nog formulerade det, fungera som "konsultorganisationer". Faktum är att de själva har blivit lönsamma industrier, som driver hotell, arrangerar konserter och sportevenemang, har en cateringavdelning, och så vidare.

Om humaniora i Storbritannien vissnar på sin gren så beror det på att de är pådrivna av kapitalistiska krafter samtidigt som de är svältfödda på resurser. (Brittisk högre utbildning saknar USAs filantropiska tradition, och detta beror till stor del på att det finns många fler millionärer i Amerika än i Storbritannien.) Vi talar också om ett samhälle där, i kontrast till USA, högre utbildning inte setts som en vara som köps och säljs. Det är troligt att en majoritet av högskolestudenterna i Storbritannien är anser att högre utbildning skall vara avgiftsfritt, som det är i Skottland; och även om finns en del egenintresse bakom denna uppfattning, så grundas den också till stor del av en idé om rättvisa. Att utbilda de unga, liksom att skydda dem från seriemördare, skall ses som en samhällselig skyldighet, inte som en vinstfråga.

Tänk om humanioras värde inte står att finna genom att de fogar sig till de dominerande föreställningarna, utan i det faktum att de inte gör det?

Jag, i egenskap av mottagare av statligt stipendium, spenderade sju år som student i Cambridge utan att betala ett enda korvöre för det. Det är sant att ett resultat av detta slaviska beroende av statligt stöd i mogen ålder, är att jag har blivit ryggradslös och demoraliserad, oförmögen att försvara min familj med ett hagelgevär om så krävs. Det skall också erkännas att jag, i detta fega tillstånd av beroende av staten, också har ringt den lokala brandkåren vid tillfälle, istället för att själv bekämpa elden med mina hornlika händer. Trots detta är jag villig att byta vilket som helst mått av virilt oberoende för sju år vid Cambridge.

Det är sant att när jag var student så var det endast är ungefär fem procent av Storbritanniens befolkning som gick på universitet, och de finns dem som menar att vi inte har råd med en sådan liberal anda idag, nu när den siffran har stigit till 50 procent. Men Tyskland erbjuder fri utbildning till sin stora studentpopulation, för att ta bara ett exempel. En Brittisk regering som menade allvar med att lyfta skuldbördan från den yngre generationen skulle kunna göra så genom att höja skatterna för de obscent rika och ta tillbaka de billioner som årligen förloras i skatteflykt.

Den skulle också försöka återföra universitetets hedervärda arv som en av det moderna samhället få arenor (en annan är konsten) där förhärskande ideologier kan utsättas för kritisk granskning. Tänk om humanioras värde inte står att finna genom att de fogar sig till de dominerande föreställningarna, utan i det faktum att de inte gör det? Det finns inget egenvärde i samordning. I förmoderna tider så var konstnärer mer integrerade i samhället i stort än de är i den moderna eran, men detta betydde delvis att de ofta var ideologer, den politiska maktens agenter, språkrör för status quo. Den moderna konstnären, i kontrast, har ingen sådan trygg nisch i den sociala ordningen, men det är just på grund av att han eller hon vägrar ta samtidens "religion" för given.

Tills ett bättre system kommer fram har jag själv beslutat mig för att slå följe med de hårdföra filistéerna och krassa leverantörer av nytta. Med ett viss mått av skam har jag nu börjat fråga mina forskarutbildningsstudenter vid början av varje pass om de har råd med mina allra finaste insikter i litterära verk, eller om de är tvungna att nöja sig med vissa funktionsdugliga men mindre intresseväckande kommentarer.

Att ta betalt insikt för insikt är en osmaklig affär, och kanske inte det mest effektiva sättet att etablera godmodiga relationer med ens studenter; men det är tycks i alla fall vara den logiska konsekvensen av det samtida akademiska klimatet. Till de som klagat över att detta kommer att skapa en orättvis hierarkisk ordning bland våra studenter, bör det pekas ut att för de som inte kan betala för mina mest klarsynta analyser finns byteshandeln som alternativ. Färsbakade pajer, fat av hemgjort öl, stickade tröjor, och stout, handgjorda skor: Allt detta är i högsta grad acceptabelt. Det finns ju, trots allt, fler saker i världen än pengar.

Terry Eagleton är Distinguished Visiting professor of English Literature vid universitetet i Lancaster. Han är författare till ett 50-tal böcker, inklusive *How to Read Literature* (Yale University Press, 2013).

Artikeln publicerades ursprungligen i *The Chronicle of Higher Education*, April 6 2015. Översättning av Niklas Forsberg, med tillstånd från författaren.